

DOI : 10.33274/2079-4762-2019-46-2-108-113

JEL : D14, G21, M21, O32

УДК 338.2:338.1

Бочарова Ю. Г.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua
e-mail: 2014vlada@gmail.com

Бойко В. О.,
здобувач вищої освіти

МІКРОКРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ, ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

UDC 338.2.1:338.1

Bocharova Y. G.,
Grand PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Boiko V. O.,
Student of Higher Educational
Establishment

e-mail: 2014vlada@gmail.com

MICROCREDIT AS A TOOL FOR SMALL AND MEDIUM BUSINESS, INNOVATIVE ACTIVITIES DEVELOPMENT

Мета — ідентифікація сутності та особливостей розвитку мікрокредитування в різних країнах ЄС, а також визначення його впливу на різні соціально-економічні явища та процеси.

Методи. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи та прийоми пізнання: теоретичне узагальнення і порівняння, аналіз і синтез, індукція та дедукція.

Результати. За результатами проведеного дослідження встановлено, що: мікрокредитування — це надання коштів у невеликому обсязі на обмежений часовий термін, яке характеризується відмінностей порівняно зі звичайним кредитуванням: спрощена схема отримання кредиту, навіть без вказування мети звернення, мінімальний пакет документів, істотно малий шанс на відмову у кредитуванні, ультрашвидка процедура схвалення заявки, можливість оформлення та погашення позики он-лайн, спроможність пролонгувати термін дії кредиту тощо. Мікрокредитування є важливим інструментом у політиці стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційної діяльності; виокремлюють дві категорії мікрокредитів: для особистого користування або «позика до зарплати» та споживчий кредит для фізичних осіб на розвиток бізнесу. Співвідношення різновидів мікрокредитування варіюється у різних країнах; європейський ринок послуг мікрокредитування є розвиненим, однак і характеризується певними асиметріями та диспропорціями. Країнами-лідерами за загальною вартістю короткострокових запозичень, отриманих протягом 2018 р., є: Греція, Мальта, Кіпр, Латвія, Ірландія, Естонія; країнами-лідерами за обсягом річних короткострокових мікропозик у грошовому еквіваленті до чисельності населення за 2018 р. є: Мальта, Кіпр та Естонія; країнами-лідерами за параметром співвідношення середньої річної заробітної плати та середнього річного обсягу мікропозик на душу населення за 2018 р. є: Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Нідерланди тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання під час розроблення стратегії розвитку як ринку мікрокредитування, так і підприємництва та інноваційної діяльності України.

Ключові слова: мікрокредит, мікрокредитування, підприємництво, інноваційна діяльність, мікрофінансові організації.

Постановка проблеми. Результати досліджень, які проводяться у всіх країнах світу та визначають основні причини, що стимулюють або стримують розвиток підприємництва та інноваційної діяльності в умовах глобалізації [2, 3, 7–10], свідчать, що основним та визна-

чальним фактором, що впливає на ефективність та інтенсивність інноваційної та підприємницької діяльності сьогодні, як і багато років тому, залишається фінансовий ресурс, а точніше наявність можливостей у країни щодо залучення до зазначених процесів позикового капіталу. Специфіка підприємницької та інноваційної діяльності визначає певні обмеження щодо доступності позикового капіталу, зумовлює необхідність розвитку його нових видів. Одним із таких різновидів позикового капіталу, що активно залучається до розвитку підприємництва, особливо середнього та малого, та інноваційної діяльності, є мікрокредитування. Беручи до уваги все зазначене вище, тема статті є актуальною та своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контент-аналіз праць [1–10] дозволяє стверджувати, що сьогодні в економічній літературі фрагментарно розглядається теорія та практика мікрокредитування, не проводяться порівняльні дослідження щодо особливостей розвитку ринку мікрокредитування в різних країнах світу, у т. ч. ЄС. Усе це зумовлює необхідність проведення подальшого дослідження та актуальність теми пропонованої статті.

Мета статті — ідентифікація сутності та особливостей розвитку мікрокредитування в різних країнах ЄС, а також визначення його впливу на різні соціально-економічні явища та процеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мікрокредитування — це надання коштів у невеликому обсязі на обмежений часовий термін. Їх надають мікрофінансові організації (МФО) на таких умовах: спрощена схема отримання кредиту, навіть без вказування мети звернення, мінімальний пакет документів, істотно малий шанс на відмову у кредитуванні, ультрешвидка процедура схвалення заявки, можливість оформлення та погашення позики он-лайн, спроможність пролонгувати термін дії кредиту тощо.

Історія мікрокредитування бере свій початок у 80-х роках минулого століття. Автором даної концепції вважають ученого з Бангладеш Мухаммеда Юнуса, який провів експеримент, що засвідчив, що навіть кредит у незначному розмірі грошових коштів здатен посприяти змінам у житті малозабезпеченого прошарку суспільства [1]. Після зазначеного експерименту проводилося ще кілька десятків аналогічних досліджень, які зафіксували,

що мікрокредитування є важливим інструментом у політиці стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, який є міцним фундаментом та якісною ознакою стабільності будь-якої економіки [2]. Світовий досвід засвідчує: малий та середній бізнес як елементи ринкової економіки зумовлюють структуру та якість ВВП. Країни-лідери економічного розвитку, у т. ч. Німеччина та Велика Британія, надають активну підтримку даному виду підприємництва, адже на його діяльність припадає 60–70 % ВВП. Крім того, малі за розміром фірми значно чином задовольняють зростання величини експорту: для Німеччини — 40 %, Нідерландів — 40 %, Італії — 25 % [6]. Беручи до уваги все зазначене вище, досить логічно, що Генеральна асамблея ООН підтримує поширення мікропозик як важливий та ефективний інструмент боротьби з бідністю [1], а мікrokредити користуються значним попитом та популярністю в багатьох країнах.

Виокремлюють дві категорії мікrokредитів: для особистого користування або «позики до зарплати» та споживчий кредит для фізичних осіб на розвиток бізнесу. Ділові та особисті кредитні продукти, розроблені для задоволення потреб різних клієнтів сильно відрізняються залежно від їхніх умов. В середньому особисті мікропозики значно менші за розмірами, пропонуються на коротший термін і дорожчі, ніж ділові. Особисті мікропозики підтримують у надзвичайних ситуаціях та обставинах, що потребують швидкого вирішення питань. Вони здатні задовольнити короткочасні потреби споживачів, такі як сплата оренди, вклад в освіту, фінансування медичних послуг тощо. Також мікrokредити дозволяють користуватись вигідними пропозиціями у вигляді покупки продукції з неабиякою знижкою без наявності зазначеної суми у клієнта. Така операція дає можливість заощадити грошові кошти, придбавши бажаний товар. Крім того, мікропозики надають змогу користуватись грошима як швидкокротабельними інвестиціями.

Співвідношення різновидів мікrokредитування варіюється в різних країнах. Так, наприклад, у країнах Європи більшість МФО пропонують виключно бізнес-позики, 1/3 — комбінацію ділових та особистих мікrokредитів, а обмежена кількість подібних установ лише особисті мікропозики [3].

Загалом європейський ринок послуг мікрокредитування є розвиненим, однак і характеризується певними асиметріями та диспропорціями. Загальний обсяг Європейського ринку швидких кредитів у 2018 р. становив 12,4 млрд дол. [2]. Дана ситуація пояснюється значним та зростаючим значенням інструменту мікропозик для сприяння самозайнятості та підтримки життєздатності мікропідприємств. Стратегія використання мікрокредитування є незамінною в умовах поступового гальмування процесів упровадження інноваційних технологій на тлі насиченості економіки, старіння нації і зменшення чисельності потенційної робочої сили, рецесії економіки Європи.

Проведене у 2016 р. дослідження, замовлене Європейською мережею мікрофінансування (EMN) та Мікрофінансовим центром (MFC) для Evers & Jung, свідчить, що існує загальний ринковий потенціал для мікрокредитування підприємств у розмірі 2,7 млн заявок на позику в ЄС-28 з потенційним попитом на більше, ніж 17,4 млрд євро [3].

Європейський сегмент мікрокредитів відзначається порівняно низькими відсотковими ставками: Польща — 0,5 % на день, Іспанія — 1 %, Велика Британія — 0,8 %, тоді як в Україні вони досягають 2 % [4]. Ставка відсотка залежить від суми і терміну кредитування, а також від статусу клієнта в МФО, який визначається за допомогою програми лояльності установи. Термін таких позик переважно становить декілька років, а розмір варіюється від 300 до 25000 доларів [4]. Такі умови є оптимальними навіть для відкриття власного мікропідприємства.

Умови надання мікрокредитів, як і стан ринку мікрокредитування загалом, варіюються в різних країнах Європи. Так, середньорічна відсоткова ставка за діловими мікропозиками коливається від менше, ніж 3 % у Польщі, Фінляндії та Франції до 28 % у Сербії. У питаннях мікропозик для фізичних осіб існує масштабний діапазон відсоткових ставок: від 4 % в Італії та Франції до 41 % у Великій Британії [5]. Така відмінність пов'язана з національним законодавством та правовими рамками, конкурентним середовищем, ментальними особливостями, державною політикою щодо МФО, інфляцією тощо.

Серед країн Європи лідерами за загальною вартістю короткострокових запозичень,

отриманих протягом 2018 р., є: Греція з сумою у 48,31 млрд дол., Мальта — 42,95 млрд дол., Кіпр — 39,49 млрд дол., Латвія — 34,20 млрд дол., Ірландія — 33,31 млрд дол., Естонія — 30,01 млрд дол. Найнижчими даними щодо обсягу короткострокових позик відрізняються Нідерланди з сумою 13,83 млрд дол., Фінляндія — 16,34 млрд дол., Люксембург — 16,46 млрд дол., Франція — 17,16 млрд дол. та Австрія — 17,40 млрд дол. [8].

Країнами-лідерами за обсягом річних короткострокових мікропозик у грошовому еквіваленті до чисельності населення за 2018 р. є: Мальта (107,38 тис. дол./ос.), Кіпр (32,91 тис. дол./ос.) та Естонія (23,08 тис. дол./ос.). Слід зазначити, що безумовним лідером за цим показником є Мальта, значення якої в 3,26 рази перевищує значення аналогічного показника Кіпру та в 454,64 рази — Німеччини. До категорії країн з відносно високим значенням цього показника відносяться також: Латвія (18,00 тис. дол./ос.), Словенія (12,21 тис. дол./ос.), Люксембург (10,29 тис. дол./ос.), Литва (10,16 тис. дол./ос.). До групи країн із середнім рівнем співвідношення вартості мікрокредитів до кількості громадян належать: Австрія — 2 тис. дол./ос., Бельгія — 2,71 тис. дол./ос., Португалія — 2,72 тис. дол./ос., Фінляндія — 2,97 тис. дол./ос., Греція — 4,31 тис. дол./ос., Словаччина — 4,77 тис. дол./ос., Ірландія — 6,94 тис. дол./ос. Найнижчими значеннями даного індикатора характеризуються Німеччина (0,24 тис. дол./ос.), Франція (0,26 тис. дол./ос.), Італія (0,35 тис. дол./ос.), Іспанія (0,46 тис. дол./ос.), Нідерланди (0,81 тис. дол./ос.) [8].

Країнами-лідерами за параметром співвідношення середньої річної заробітної плати та середнього річного обсягу мікропозик на душу населення за 2018 р. є: Німеччина — 184,14 (тобто середня заробітна плата більша в 184,14 рази за середню суму мікропозик, розраховану на одного громадянина Німеччини), Франції — 143,93, Італія — 87,49, Іспанія — 59,49 та Нідерланди — 56,77, аутсайдерами — Мальта — 0,13, Кіпр — 0,43, Латвія — 0,44, Естонія — 0,47, Литва — 0,79. Іншим країнам властиві коефіцієнти від 2,05 (Словаччина) до 24,46 (Бельгія) [8]. Така кардинальна розбіжність свідчить про різні стратегії країн щодо використання мікрофінансування, що розробляються з урахуванням фактора середніх доходів громадян. Як свідчать наведені дані, найбільш «захищеними» з фінансового по-

гляду є мешканці Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Нідерландів, адже досліджуване співвідношення є найвищим. Цей факт свідчить, що громадяни вказаних країн мають високий рівень заробітної плати та оформлюють позики в «розумних» масштабах, тому вони порівняно легко можуть повернути позику макрофінансовим установам у встановлений термін. Підтверджують дану закономірність висновки щодо співвідношень загального обсягу річних короткострокових мікрокредитів до чисельності населення, які вказують, що саме вищезазначені країни мають найменший обсяг позик, отриманих від МФО, на душу населення, тому можливостей для вчасного повернення мікрокредитів значно більше. Інша закономірність фіксується в країнах, що активно розвиваються і проводять політику, спрямовану на укріплення економічних позицій країни, у якій часто застосовують інструмент мікрокредитування. До даної категорії входять країни з найнижчими показниками співвідношення середньої річної заробітної плати та середнього річного обсягу мікропозик на душу населення: Мальта, Кіпр, Латвія, Естонія, Литва. У цих країнах виявлено тенденцію чималої актуальності програм мікрофінансування, що підтверджується зростаючим попитом на них. Чітко прослідковується такий тренд: мешканці зазначених держав значно потребують позик від МФО, і така динаміка може призвести до тотальної залежності від мікрокредитів.

Аналіз співвідношень повної вартості річних довгострокових мікропозик до чисельності населення в межах країн Єврозони дозволяє стверджувати, що даний показник має максимальні значення у таких країнах: Мальта — 76, 93 тис. дол./ос., Естонія — 29,62 тис. дол./ос., Кіпр — 22,88 тис. дол./ос.. Мінімальні значення даного співвідношення характерні для Німеччини — 0,27 тис. дол./ос., Франції — 0,29 тис. дол./ос., Італії — 0,40 тис. дол./ос., Іспанії — 0,49 тис. дол./ос. В інших досліджуваних країнах показник становить від 1,77 тис. дол./ос. у Нідерландах до 16,87 тис. дол./ос. — у Литві [8]. Динаміка цих показників свідчить про порівняно активніше використання інструменту мікрофінансування протягом довготривалого періоду в країнах, що нарощують економічну міць, менше — в країнах з досить розвинутою економічною інфраструктурою.

Дослідження співвідношень середньої зарплати та середньої суми довгострокових мікрокредитів за рік показало, що найвищі значення даного показника також належать провідним країнам: Німеччині (коефіцієнт 164,01), Франції (131,98), Італії (77,45), Іспанії (55,80). А найнижчі за вже підтвердженою закономірністю властиві Мальті (0,19), Латвії (0,22), Естонії (0,37), Литві (0,47), Кіпру (0,62) та Словенії (0,81) [8].

Статистика співвідношення суми мікрокредиту до ВВП на душу населення свідчить, що найменшим цей показник є в Німеччині (6 %), Франції (11 %), Швейцарії (12 %) та Великої Британії (16 %), а найзначнішим — в Угорщині та Польщі (>100 %) [5].

Ринок мікрокредитування передових країн Європи, до яких відносяться країни-учасниці «Великої сімки», Швейцарія, Австрія, країни Скандинавії, характеризується значною розвиненістю та різноманітністю послуг. Але попри активний сектор мікрофінансування такі позики у представлених країнах складають неістотний відсоток порівняно з доходами громадян та рівнем життя населення даних регіонів загалом. Така динаміка пов'язана переважно з ефективною економікою даних країн, мешканці яких меншою мірою потребують мікропозик. Адже володіючи стабільними грошовими надходженнями, можуть спланувати свої накопичення, необхідні для відкриття власної справи, без залучення коштів МФО.

Зовсім інша ситуація постає у країнах Європи, що на сьогодні мають швидкі темпи розвитку. Такі держави, як Польща, Чехія, Угорщина активно застосовують мікропозики. Саме мікропозики в даних державах відіграють суттєву роль: дають можливість інтенсивніше розвиватися бізнесу, впроваджувати технологічні новинки для підвищення продуктивності діяльності. Процеси, запущені такими діями з допомогою мікропозик, сприятливо впливають на економічний клімат цих країн. Так, наприклад, уряд Польщі значно підтримує напрям мікрофінансування для розвитку пріоритетних галузей, надаючи позики зі ставкою 0,5 %. Державна політика Польщі, використовуючи засіб мікрокредитування та інші заходи, привела до збільшення кількості польських підприємств у 1,8 разів за період 8 років і забезпечила генерування ВВП на рівні 70 % малим бізнесом [6].

У європейських країнах пострадянського простору даний вид кредитування почав використовуватися порівняно нещодавно. Так, громадяни вищевказаних держав зараз тільки звикають до відкритого ринку «швидких грошей», усе ще віддаючи перевагу класичному банківському сервісу.

Варто підкреслити, що діяльність МФО в Європі має свою специфіку — не обмежується наданням фінансових послуг. Наявні дані показують, що кількість МФО (що зростає майже 70 %) надає необхідну нефінансову підтримку своїм клієнтам і є важливою особливістю МФО в європейському ландшафті. Послуги здебільшого надаються у формі коучінгу один на один, консультацій, наставництва або на групових заняттях (вебінари, семінари тощо) [7].

Висновки. Мікрокредитування є важливим інструментом для стимулювання розвитку підприємництва та інноваційної діяльності; активно розвивається у всіх країнах світу; характеризується різношвидкісними темпами розвитку, різним ступенем значення у країнах Європи; у 2018 р. ринок мікрокредитування доволі активно розвивався та характеризувався порівняно великими обсягами у таких країнах, як: Польща, Мальта та Кіпр.

Список літератури / References

1. Історія мікрокредитування. 2017. URL : <https://globalcredit.ua/uk/novosti/ktopridumal-mikrokredyty>.
2. *Istoriia mikrokredytuvannia* [History of microcredit] (2017). URL: <https://globalcredit.ua/uk/novosti/ktopridumal-mikrokredyty>.
3. Microfinance in Europe: Survey Report 2016–2017. 2017. URL: [https://www.european-](https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/news/file/Microfinance%20in%20Europe_Survey%20Report%202016-17.pdf)

[microfinance.org/sites/default/files/news/file/Microfinance%20in%20Europe_Survey%20Report%202016-17.pdf](https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/news/file/Microfinance%20in%20Europe_Survey%20Report%202016-17.pdf).

4. Чим відрізняються МФО України та Європи? 2019. URL : <https://miloan.ua/blog/cem-otlicautsa-mfo-ukrainy-i-evropy>.

Chym vidrizniaiutsia MFO Ukrainy ta Yevropy? [How do MFIs of Ukraine and Europe differ?] (2019). URL : <https://miloan.ua/blog/cem-otlicautsa-mfo-ukrainy-i-evropy>

5. Як використовують мікрокредити жителі Європи та США? 2018. URL: <https://hotline.finance/articles/kak-ispolzuyut-mikrokredyty-zhiteli-evropy-i-ssha>

Yak vykorystovuiut mikrokredyty zhyteli Yevropy ta SShA? [How do residents of Europe and the US use microcredit?] (2018). URL: <https://hotline.finance/articles/kak-ispolzuyut-mikrokredyty-zhiteli-evropy-i-ssha>

6. Фінк Т. А. Малий і середній бізнес. *Зарубіжний досвід розвитку*. 2012. №4. С. 177–181.

Fink T. A. (2012). *Malyi i serednii biznes* [Small and Medium Business]. *zarubizhnyi dosvid rozvytku* [Foreign Development Experience], no. 4, p. 177–181.

7. Microfinance and Economic Development. 2017. URL: <https://wagner.nyu.edu/files/faculty/publications/Cull%20and%20Morduch%20%20Microfinance%20and%20Economic%20Development.pdf>

8. Cost of borrowing indicators. (2019). URL : <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691556>.

9. Implementation of the European Progress Microfinance Facility (2013). URL : <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12682&langId=en>.

10. Microlending reduces extreme poverty. 2017. URL : <http://theconversation.com/yes-microlending-reduces-extreme-poverty-78088>.

Objective. *The purpose of the article is to identify the nature and characteristics of microcredit development in different EU countries, as well as to determine its impact on various socio-economic phenomena and processes.*

Methods. *Following methods and techniques of knowledge were used during the study: theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis, induction and deduction.*

Results. *According to the results of the study, it was found that: microcredit is the provision of funds in a small amount for a limited time period, characterized by a number of differences compared to conventional lending: a simplified scheme for obtaining a loan, even without specifying the purpose of the application, a minimum package of documents, a significantly small chance of refusing to lend, an ultra-fast application approval process, the ability to process and repay loans online, the ability to extend the loan term; microcredit is an important tool in the policy of stimulating the development of small and medium-sized businesses,*

innovation there are two categories of microloans: for personal use or “payday loans” and consumer loans for individuals for business development; the ratio of varieties of microcredit varies in different countries; the European market for microcredit services is developed, but is characterized by certain asymmetries and imbalances; the leading countries in terms of the total cost of short-term borrowings received during 2018 are: Greece, Malta, Cyprus, Latvia, Ireland, Estonia; the leading countries in terms of annual short-term microloans in cash equivalent to the population for 2018 are Malta, Cyprus and Estonia; The leading countries in terms of the ratio of the average annual wage to the average annual volume of microloans per capita for 2018 are: Germany, France, Italy, Spain and the Netherlands, etc.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use in developing a development strategy for both the microcredit market and entrepreneurship and innovative activity of Ukraine. Keywords: microcredit, microcrediting, entrepreneurship, innovation, microfinance organizations.

Key words: microcredit, microcrediting, entrepreneurship, innovation, microfinance organizations.

Цель — идентификация сущности и особенностей развития микрокредитования в разных странах ЕС, а также определение его влияния на различные социально-экономические явления и процессы.

Методы. В процессе исследования использованы следующие общенаучные методы и приемы познания: теоретическое обобщение и сравнение, анализ и синтез, индукция и дедукция.

Результаты. По результатам проведенного исследования установлено, что: микрокредитование — это предоставление средств в небольшом объеме на ограниченный временной срок, характеризующееся рядом отличий по сравнению с обычным кредитованием: упрощенная схема получения кредита, даже без указания цели обращения, минимальный пакет документов, существенно малый шанс на отказ в кредитовании, ультрабыстрая процедура одобрения заявки, возможность оформления и погашения ссуды он-лайн, способность пролонгировать срок действия кредита. Микрокредитование является важным инструментом в политике стимулирования развития малого и среднего бизнеса, инновационной деятельности.

Выделяют две категории микрокредитов: для личного пользования или «заем до зарплаты» и потребительский кредит для физических лиц на развитие бизнеса. Соотношение разновидностей микрокредитования варьируется в разных странах; европейский рынок услуг микрокредитования является развитым, однако характеризуется определенными асимметриями и диспропорциями. Странами-лидерами по общей стоимости краткосрочных заимствований, полученных в течение 2018 г., являются: Греция, Мальта, Кипр, Латвия, Ирландия, Эстония; странами-лидерами по объему годовых краткосрочных микрозаймов в денежном эквиваленте к численности населения за 2018 г. являются Мальта, Кипр и Эстония; странами-лидерами по параметру соотношения средней годовой заработной платы и среднего годового объема микрозаймов на душу населения за 2018 г. являются: Германия, Франция, Италия, Испания, Нидерланды и др.

Практическое значение полученных результатов заключается в возможности их использования при разработке стратегии развития как рынка микрокредитования, так и предпринимательства и инновационной деятельности Украины.

Ключевые слова: микрокредит, микрокредитование, предпринимательство, инновационная деятельность, микрофинансовые организации.

Надійшла до редакції 29.11.2019